

Katedra Wytrzymałości Materiałów i Metod Komputerowych Mechaniki

Wydział Mechaniczny Technologiczny
Politechnika Śląska w Gliwicach

Metody komputerowe analizy wrażliwości układów drgających

Promotor:

**dr hab. inż. Piotr Fedeliński,
Profesor Politechniki Śląskiej**

Wykonał: **Jacek Ptaszny**

Grupa: **MB4**

Kierunek: **Mechanika i Budowa Maszyn**

Specjalność: **Mechanika Komputerowa**

Cel pracy

- ✦ Zapoznanie się z analizą dynamiczną MES i MEB
- ✦ Opracowanie programu analizy dynamicznej kratownic modelowanych MES
- ✦ Zapoznanie się z metodami analizy wrażliwości układów drgających
- ✦ Opracowanie programów realizujących analizę wrażliwości:
  - częstości, postaci własnych i przemieszczeń kratownic obciążonych dynamicznie, przy wykorzystaniu samodzielnie opracowanego programu (MES)
  - przemieszczeń tarcz obciążonych dynamicznie, za pomocą programu wykorzystującego podwójną zasadę wzajemności (MEB)
- ✦ Przeprowadzenie obliczeń opracowanymi programami

Równanie ruchu MES

Równanie ruchu elementu skończonego

$$\mathbf{m}\ddot{\mathbf{q}} + \mathbf{c}\dot{\mathbf{q}} + \mathbf{k}\mathbf{q} = \mathbf{r}^z$$

Macierze bezwładności, tłumienia, sztywności i sił zewnętrznych

$$\mathbf{m} = \int_{V_e} \rho \mathbf{N}^T \mathbf{N} dV_e, \quad \mathbf{c} = \int_{V_e} \kappa \mathbf{N}^T \mathbf{N} dV_e, \quad \mathbf{k} = \int_{V_e} \mathbf{B}^T \mathbf{D} \mathbf{B} dV_e, \quad \mathbf{r}^z = \int_{V_e} \mathbf{N}^T \mathbf{f} dV_e + \int_{S_e} \mathbf{N}^T \mathbf{T} dS_e + \sum_{i=1}^n \mathbf{P}_i$$

Wielkości wewnątrz elementu

$$\mathbf{u} = \mathbf{N}\mathbf{q}, \quad \dot{\mathbf{u}} = \mathbf{N}\dot{\mathbf{q}}, \quad \ddot{\mathbf{u}} = \mathbf{N}\ddot{\mathbf{q}}, \quad \boldsymbol{\varepsilon} = \mathbf{B}\mathbf{q}, \quad \boldsymbol{\sigma} = \mathbf{D}\mathbf{B}\mathbf{q}$$

Równanie ruchu całego układu

$$\mathbf{M}\ddot{\mathbf{Q}} + \mathbf{C}\dot{\mathbf{Q}} + \mathbf{K}\mathbf{Q} = \mathbf{R}^z$$

Całkowanie równania ruchu metodą: *Newmarka*, *Wilsona*, *Houbolta*, itd.

Częstości i postaci drgań

Częstości i postaci drgań własnych

$$(\mathbf{K} - \mu\mathbf{M})\mathbf{u} = 0, \quad \mu = \omega^2$$

Częstości i postaci drgań układów z tłumieniem

$$(\mu^2\mathbf{M} + \mu\mathbf{C} + \mathbf{K})\mathbf{u} = 0, \quad \mu = -\delta + i\omega$$

Wyznaczanie wartości własnych:

- ✱ Metody iteracyjne
- ✱ Metoda Jacobiego
- ✱ Metoda Givensa
- ✱ Metody QR
- ✱ ...

Równanie ruchu MEB

Podwójna zasada wzajemności

Równanie ruchu ośrodka sprężystego w postaci równania całkowego

$$c_{ki}u_i - \int_{\Gamma} u_{ki}^* p_i d\Gamma + \int_{\Gamma} p_{ki}^* u_i d\Gamma = \rho \left(c_{ki} \psi_{li}^j - \int_{\Gamma} u_{ki}^* \eta_{li}^j d\Gamma + \int_{\Gamma} p_{ki}^* \psi_{li}^j d\Gamma \right) \ddot{\alpha}_i^j$$

Równanie macierzowe

$$\mathbf{H}\mathbf{u} - \mathbf{G}\mathbf{p} - \rho(\mathbf{H}\boldsymbol{\psi} - \mathbf{G}\boldsymbol{\eta})\ddot{\boldsymbol{\alpha}} = 0$$

Wyrażenie nieznanych funkcji $\boldsymbol{\alpha}$ przemieszczeniami węzłowymi $\mathbf{u}$, wprowadzenie macierzy bezwładności

$$\mathbf{u} = \mathbf{F}\boldsymbol{\alpha}, \quad \boldsymbol{\alpha} = \mathbf{E}\mathbf{u}, \quad \mathbf{M} = -\rho(\mathbf{H}\boldsymbol{\psi} - \mathbf{G}\boldsymbol{\eta})\mathbf{E}$$

Równanie ruchu MEB

$$\mathbf{H}\mathbf{u} + \mathbf{M}\ddot{\mathbf{u}} = \mathbf{G}\mathbf{p}$$

Całkowanie równania ruchu metodą: *Newmarka*, *Wilsona*, *Houbolta*, itd.

Analiza wrażliwości

Analiza wrażliwości w mechanice konstrukcji:

- Badanie wpływu pewnych parametrów konstrukcji na zmianę pól przemieszczeń, odkształceń i naprężeń, ich lokalnych wartości ekstremalnych lub funkcjonałów skalarnych
- Analiza wpływu uszkodzenia konstrukcji na zmianę jej zachowania oraz identyfikacja tego uszkodzenia na podstawie pomiarów pól odkształceń lub naprężeń w zadanych punktach

Zastosowanie:

- **Optymalizacja konstrukcji** – poszukiwanie ekstremum funkcji celu przy spełnieniu ograniczeń
- **Identyfikacja** – określenie parametrów materiałowych lub geometrycznych układu na podstawie pomiarów przemieszczeń lub odkształceń (zagadnienie odwrotne)

Analiza wrażliwości częstości i postaci drgań

Pochodna wartości własnej

$$\frac{d\mu}{dx} = \frac{\mathbf{u}^T \left(\frac{d\mathbf{K}}{dx} - \mu \frac{d\mathbf{M}}{dx} \right) \mathbf{u}}{\mathbf{u}^T \mathbf{M} \mathbf{u}}$$

Pochodna wartości własnej i wektora własnego

$$\begin{bmatrix} \mathbf{K} - \mu \mathbf{M} & -\mathbf{M} \mathbf{u} \\ -\mathbf{u}^T \mathbf{M} & 0 \end{bmatrix} \begin{Bmatrix} \frac{d\mathbf{u}}{dx} \\ \frac{d\mu}{dx} \end{Bmatrix} = \begin{Bmatrix} - \left(\frac{d\mathbf{K}}{dx} - \mu \frac{d\mathbf{M}}{dx} \right) \mathbf{u} \\ \frac{1}{2} \mathbf{u}^T \frac{d\mathbf{M}}{dx} \mathbf{u} \end{Bmatrix}$$

Pochodna wartości własnej dla układu

☀ z dowolnym tłumieniem

$$\frac{d\mu}{dx} = - \frac{\mu^2 \mathbf{u}^T \frac{d\mathbf{M}}{dx} \mathbf{u} + \mu \mathbf{u}^T \frac{d\mathbf{C}}{dx} \mathbf{u} + \mathbf{u}^T \frac{d\mathbf{K}}{dx} \mathbf{u}}{2\mu \mathbf{u}^T \mathbf{M} \mathbf{u} + \mathbf{u}^T \mathbf{C} \mathbf{u}}$$

☀ z małym tłumieniem

$$\frac{d\mu}{dx} = - \frac{\boldsymbol{\varphi}^T \frac{d\mathbf{C}}{dx} \boldsymbol{\varphi}}{2\boldsymbol{\varphi}^T \mathbf{M} \boldsymbol{\varphi}}$$

Analiza wrażliwości odpowiedzi dynamicznej

- Metoda bezpośrednia

$$\mathbf{M}_R \frac{d\ddot{\mathbf{q}}}{dx} + \mathbf{C}_R \frac{d\dot{\mathbf{q}}}{dx} + \mathbf{K}_R \frac{d\mathbf{q}}{dx} = \mathbf{r}$$

$$\mathbf{r} = \frac{d\mathbf{f}_R}{dx} - \frac{d\mathbf{M}_R}{dx} \ddot{\mathbf{q}} - \frac{d\mathbf{C}_R}{dx} \dot{\mathbf{q}} - \frac{d\mathbf{K}_R}{dx} \mathbf{q}$$

- Metoda układu sprzężonego - pochodna funkcjonału

$$J(\mathbf{u}, \mathbf{x}) = \int_0^{t_f} f(\mathbf{u}, \mathbf{x}, t) dt$$

Układ sprzężony,
zagadnienie brzegowo-końcowe

$$\mathbf{M}\ddot{\boldsymbol{\lambda}} - \mathbf{C}\dot{\boldsymbol{\lambda}} + \mathbf{K}\boldsymbol{\lambda} = \left(\frac{\partial f}{\partial \mathbf{u}} \right)^T$$

$$\boldsymbol{\lambda}(t_f) = \dot{\boldsymbol{\lambda}}(t_f) = 0$$

Pochodna

$$\frac{dJ}{dx} = \int_0^{t_f} \left(\frac{\partial f}{\partial \mathbf{x}} + \boldsymbol{\lambda}^T \mathbf{r} \right) dt$$

Przykład 1.

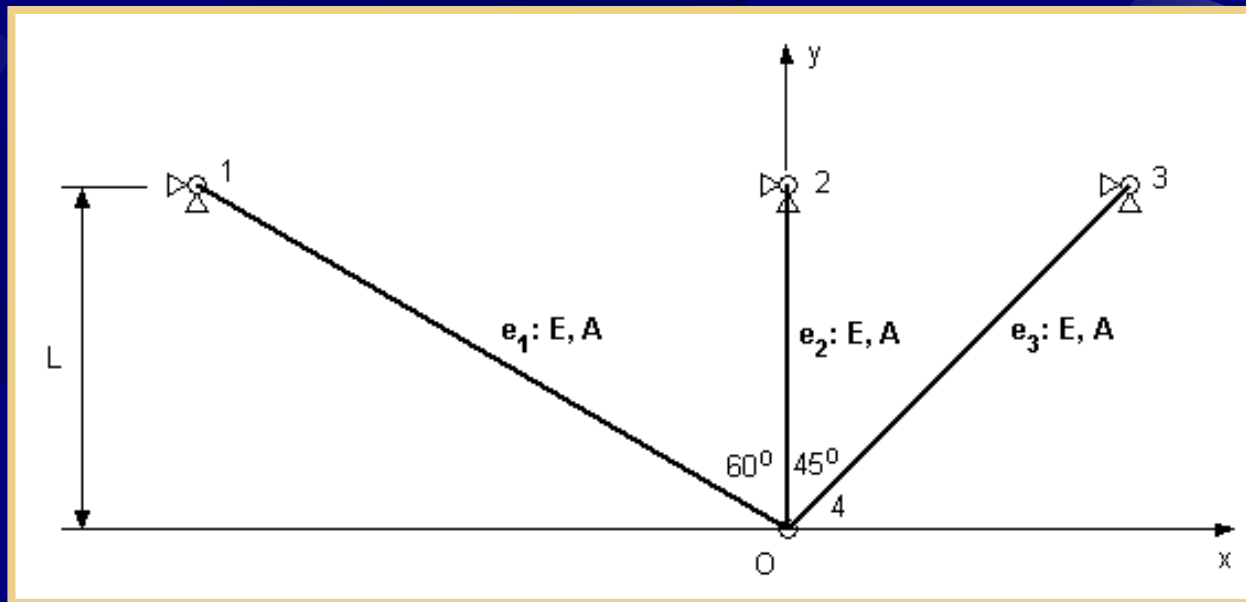
Analiza wrażliwości częstości własnej kratownicy

Obliczono pochodne pierwszej częstości drgań kratownicy względem:

- a) pola przekroju wszystkich prętów A ,
- b) pola przekroju pręta 2.,
- c) wymiaru L ,

Należało dobrać każdy z parametrów (metodą liniowej ekstrapolacji) tak, żeby częstość ta wynosiła co najmniej 460 Hz.

Dane: $L = 1$ m, $A = 0.0004$ m², $E = 2 \cdot 10^5$ MPa, $\rho = 7800$ kg/m³.

Przykład 1.

Wyniki

Pierwsza częstotliwość: $f^0=455.25$ Hz

Liniowa ekstrapolacja:

$$f^1 = f^0 + \frac{df}{dx} \Delta x \Rightarrow \Delta x = \frac{f^1 - f^0}{\frac{df}{dx}}$$

	A	A₂	L
Pochodna df/dx	0 s ⁻¹ m ⁻²	-1.0437e+5 s ⁻¹ m ⁻²	-349 s ⁻¹ m ⁻¹
Parametr po modyfikacji $x + \Delta x$	-	3.5453e-4 m ²	0.9864 m
Częstotliwość po modyfikacji f^1	-	459.9191 Hz	460.0258 Hz

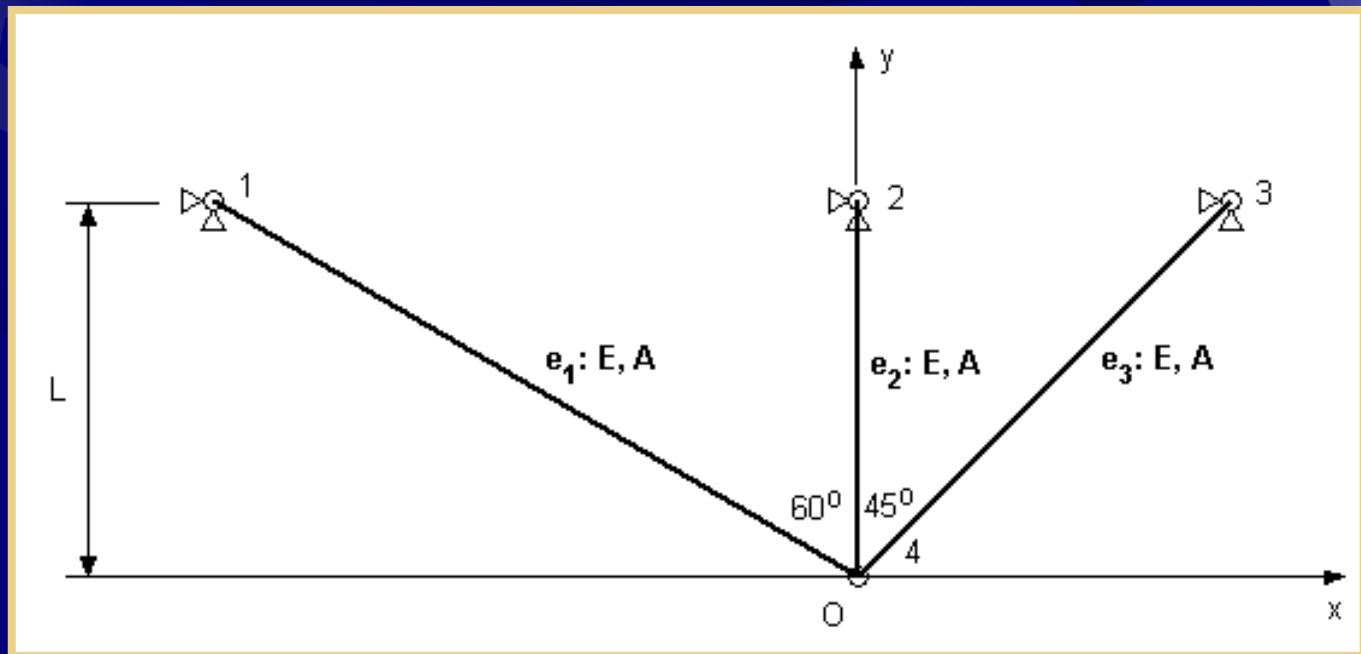
Częstość drgań kratownicy której wszystkie pręty mają jednakowe pole przekroju nie zależy od tego pola.

Przykład 2.

Analiza wrażliwości postaci drgań kratownicy

Obliczono pochodną wektora własnego odpowiadającego 1. postaci drgań kratownicy względem pola przekroju pręta 1. Należało dobrać parametr tak, żeby węzeł 4. poruszał się tylko w kierunku poziomym.

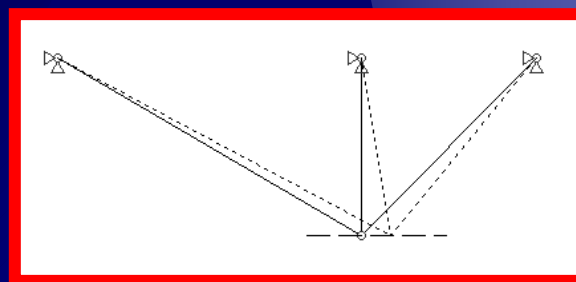
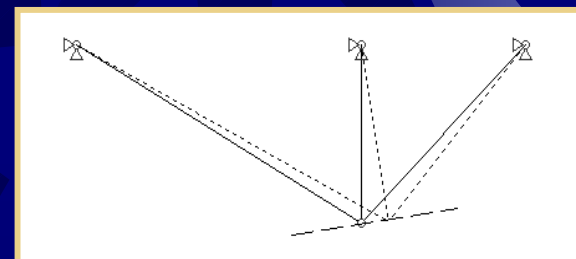
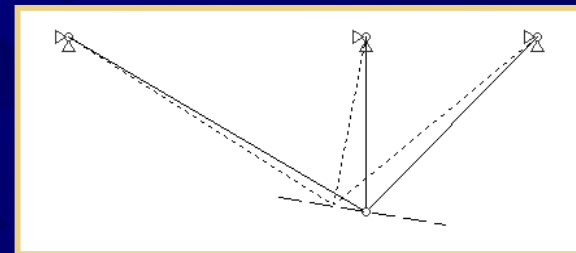
Dane: $L = 1 \text{ m}$, $A = 0.0004 \text{ m}^2$, $E = 2 \cdot 10^5 \text{ MPa}$, $\rho = 7800 \text{ kg/m}^3$.

Przykład 2.

Wyniki

Nr	du_2/dA_1 [m ⁻¹]	A_1 po modyfikacji [m ²]	u_2 po modyfikacji [m]
1	-226.1099	6.9375e-4	0.0128
2	975.9708	6.541e-4	-0.0003

Przykład 3.

Analiza wrażliwości przemieszczeń (metoda bezpośrednia)

Obliczono pochodną pionowego przemieszczenia węzła 6. kratownicy wywołanego siłą skokową, względem wysokości H .

Dane:

$$A = 5 \cdot 10^{-4} \text{ m}^2$$

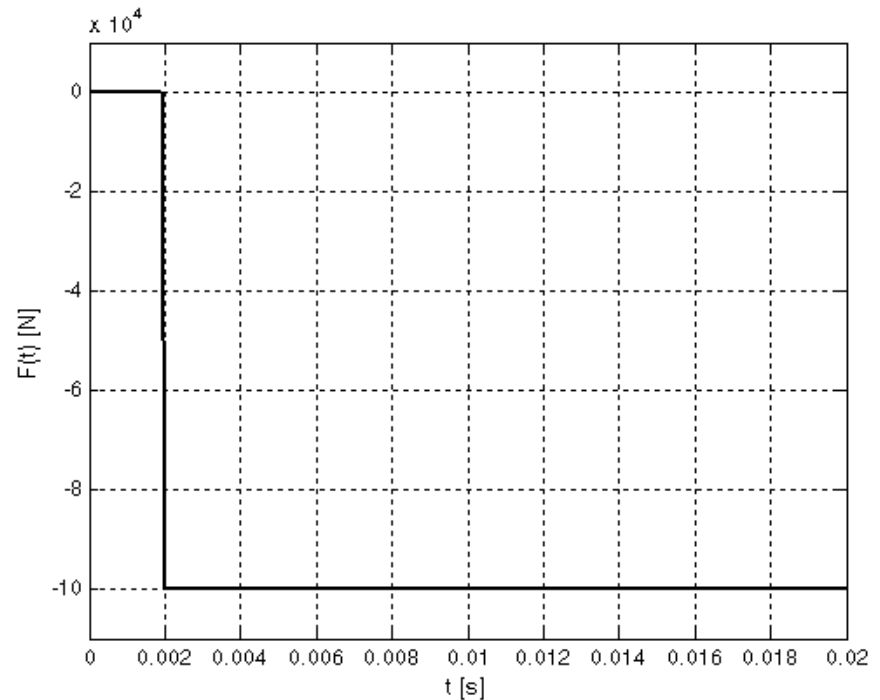
$$E = 2 \cdot 10^{11} \text{ Pa}$$

$$\rho = 7800 \text{ kg/m}^3$$

krok całkowania: 0.0001 s

czas całkowania: 0.02 s

Tłumienie: $\mathbf{C} = 0.001 \cdot \mathbf{K}$

Przykład 3.

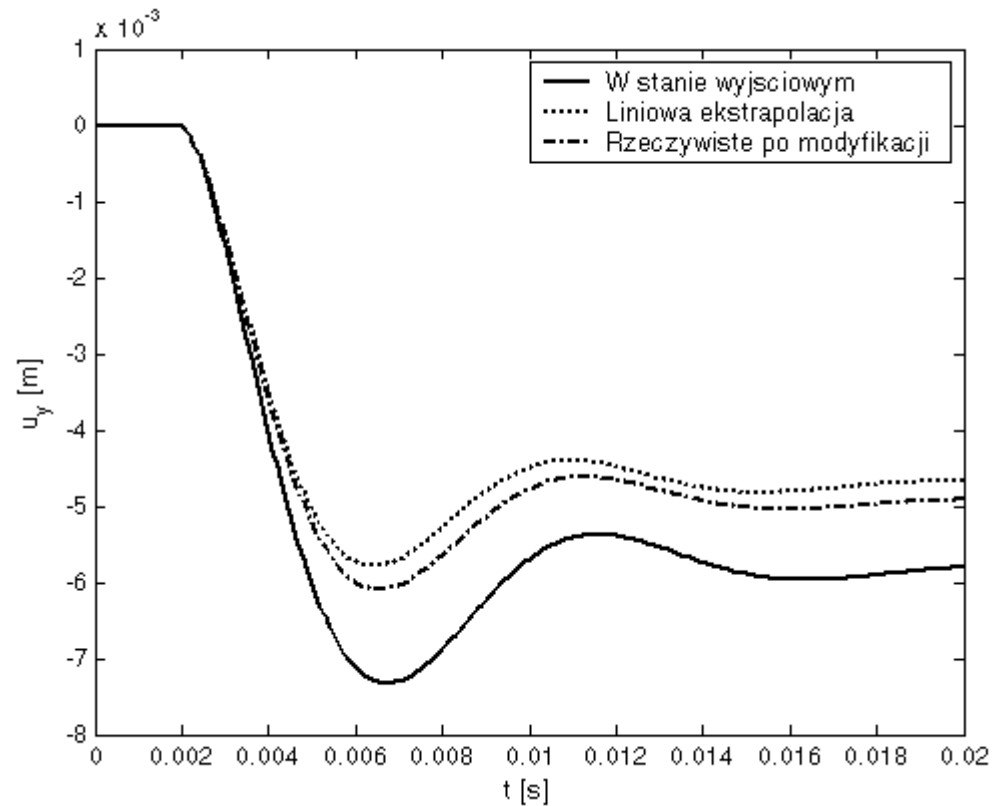
Wyniki

Sprawdzenie

Modyfikacja:

$\Delta H = 0.15$ m.

Błąd względny
dla największego
przemieszczenia:
5.3%

Przykład 4.

Analiza wrażliwości przemieszczeń (metoda układu sprzężonego)

Obliczono pochodne funkcjonałów

$$J_1 = \int_0^{t_f} (u_y^{21})^2 dt,$$

$$J_2 = \int_0^{t_f} \left[(u_y^{19})^2 + (u_y^{20})^2 + (u_y^{21})^2 \right] dt$$

względem promienia r otworu podpory.

Dane:

$$E=2.1 \cdot 10^{11} \text{ Pa}$$

$$\nu=0.3$$

$$\rho=7860 \text{ kg/m}^3$$

PSO

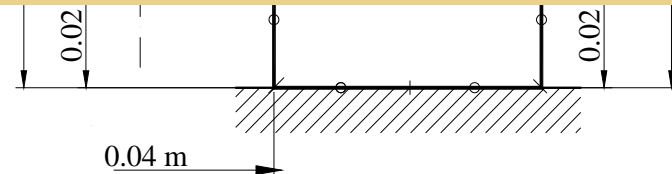
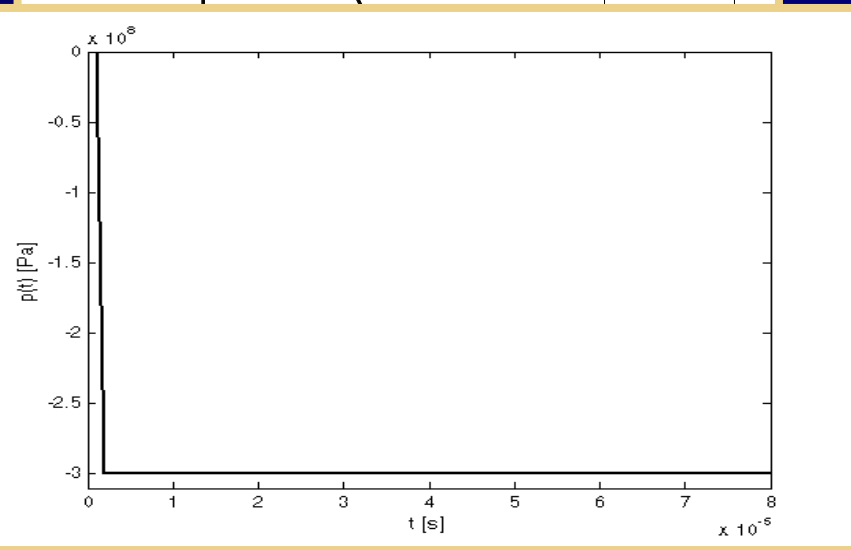
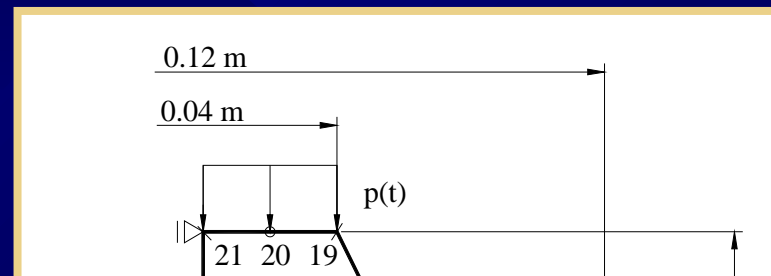
$$\text{czas całkowania: } t_f=800 \cdot 10^{-6} \text{ s}$$

$$\text{krok całkowania: } dt=40 \cdot 10^{-6} \text{ s}$$

$$r=0.01 \text{ m}$$

17 elementów, 34 węzły

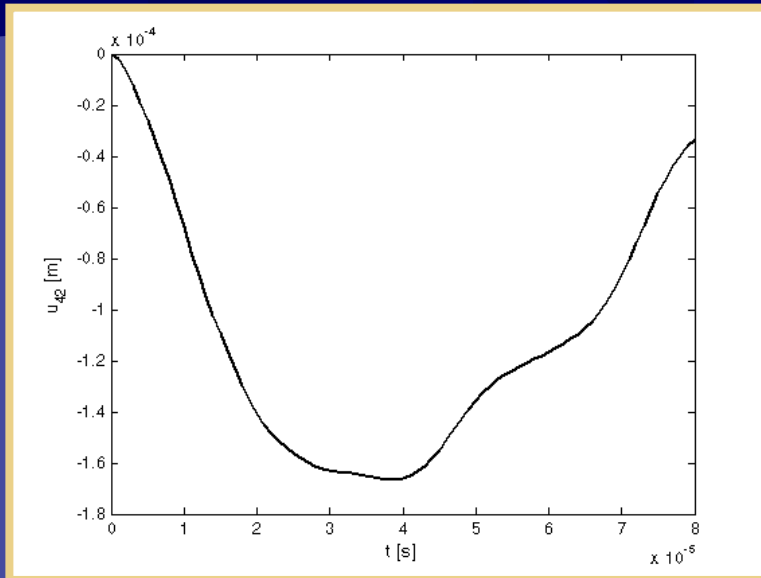
układ symetryczny (geometria, podparcie, obciążenie)

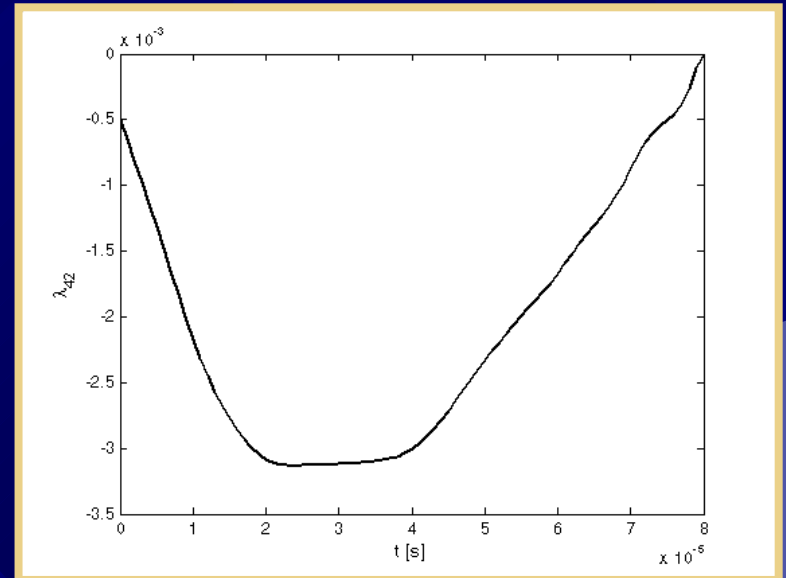
Przykład 4.

Wyniki

☀ Przeszyczenie y węzła 21.

☀ Wektor sprzężony

$$J_1 = \int_0^{t_f} (u_y^{21})^2 dt, \quad J_2 = \int_0^{t_f} \left[(u_y^{19})^2 + (u_y^{20})^2 + (u_y^{21})^2 \right] dt$$

	dJ_1/dr [m·s]	dJ_2/dr [m·s]
Metoda układu sprzężonego	8.8386e-3	1.5305e-4
Metoda różnicowa	8.1332e-3	1.5542e-4
Błąd względny	8.7%	1.5%

Wnioski

- ✿ Wszystkie wyniki analizy wrażliwości dotyczące kratownic są bardzo zbliżone do dokładnych.
- ✿ Przedstawione wyniki analizy wrażliwości tarcz są mniej dokładne niż wyniki analizy wrażliwości kratownic – sposób obliczania pochodnych macierzy.
- ✿ Obliczanie pochodnych macierzy metodą różnicową (tarcze) wymaga odpowiedniego doboru przyrostu parametru.
- ✿ Błędy pochodnych funkcjonałów przemieszczeń tarcz obliczanych metodą układu sprzężonego wykazywały zależność od zmienności tych przemieszczeń (błędy całkowania).
- ✿ W przypadku analizy wrażliwości tarcz pochodne funkcjonałów zależnych od przemieszczeń większej liczby węzłów wykazywały mniejsze błędy w porównaniu z pochodnymi funkcjonałów zależnych od przemieszczeń pojedynczych węzłów.

Literatura

1. Brebbia C. A., Nardini D.: *Dynamics analysis in solid mechanics by an alternative boundary elements procedure*. Soil Dynamics and Earthquake Engineering, Vol. 2, 1983, pp. 228-233.
2. Burczyński T.: *Metoda elementów brzegowych w mechanice*. Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 1995.
3. Cook R. D., Malkus D. S., Plesha M. E.: *Concepts and applications of finite element analysis*. John Wiley & Sons, New York 1989.
4. Dominguez J.: *Boundary elements in dynamics*. Computational Mechanics Publications, Southampton – Boston 1993.
5. Gürdal Z., Haftka R. T.: *Elements of structural optimization*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht – Boston – London.
6. Haug E. J.: *Design sensitivity analysis of dynamic systems*. Computer Aided Optimal Design: Structural and Mechanical Systems, NATO ASI Series, Vol. F27, Springer Verlag Berlin Heidelberg, 1987, pp. 705-755.
7. Kleiber M. (red.): *Mechanika techniczna. Tom XI. Komputerowe metody mechaniki ciał stałych*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.